

Εἰς ἀνεγειρομένην ἐν Λαρίση οἰκοδομὴν ὑπὸ τοῦ κ. Κλεάνθους Μάρκου ἐπὶ οἰκοπέδου κειμένου εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Παπακυριαζῆ καὶ Ροῦτζβελτ, κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τῆς πλατείας Ταχυδρομείων, εὐρέθησαν τρεῖς μεγάλοι πώρινοι σφόνδυλοι δωρικῶν κίωνων (πίν. 47α)¹, δύο τεμάχια τριγλύφων (πίν. 47β)², τὸ ἥμισυ κορμοῦ κυλινδρικοῦ κίονος, κιονίσκος ἐξ ἀτρακίου λίθου (Χασάμπαλη), τμήματα γείσων καὶ ἄλλα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη.

Τῇ ἐπεμβάσει τῆς Ἀστυνομίας αἱ ἐργασίαι τῆς οἰκοδομῆς ἀνεστάλησαν μέχρι τῆς διεξαγωγῆς ἀνασκαφικῆς ἐρεῦνης, ἣτις καὶ ἀνελήφθη ἀμέσως δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Μετὰ τὴν γενομένην ἐρευναν ἐπετράπη εἰς τὸν ἰδιοκτήτην ἢ συνέχισις τῆς οἰκοδομῆς του, κριθέντος ὅτι ἡ σημασία τῶν ἀποκαλυφθέντων δὲν ἦτο τόση, ὥστε νὰ δικαιολογῆται ἡ τεραστία — ὡς ἀπῆται ἡ προνομιούχος ἐν τῇ πόλει θέσις τοῦ οἰκοπέδου — δαπάνη διὰ τὴν ἀπαλλοτριώσιν του.

Ἡ ἀνασκαφὴ περιορίσθη εἰς τὸ ΝΔ. τμήμα τοῦ οἰκοπέδου, ἐκ τοῦ ὁποίου εἶχον προέλθει τὰ ἀνωτέρω ἀρχιτεκτονικὰ μέλη καὶ ὅπου εἶχον ἀρχίσει νὰ ἀναφαίνωνται ἴχνη ἀρχαίων θεμελίων. Τὰ τελευταῖα ἐκείντο κάτωθεν μεταγενεστέρων κτισμάτων, τῶν μεταβυζαντινῶν χρόνων, ἅτινα εἶχον κατασκευασθῆ κατὰ τὸ πλεῖστον δι' ὄλικοῦ τῶν ὑποκειμένων παλαιῶν οἰκοδομημάτων. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κτισμάτων τούτων εἶχεν ἤδη καθαιρεθῆ ὑπὸ τῶν ἐργατῶν τῆς οἰκοδομῆς, ἐξ αὐτῶν δὲ ἀπετειχίσθησαν τὰ περισσότερα τῶν ἀνωτέρω ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν. Τὰ ὑπολειφθέντα τμήματα αὐτῶν καθηρέθησαν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνασκαφῆς, ἀπέδωσαν δὲ τὰ ἐν τῷ πίν. 47γ θραύσματα ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, ἄλλα θραύσματα ἀπὸ κορμούς κυλινδρικῶν κίωνων καὶ τὰ ἐν πίν. 48α-β θραύσματα ἐπιγραφῶν³.

¹ Φέρει ἕκαστος 18 ραβδώσεις καὶ τετράγωνον ὀπὴν διὰ τὸ ἐμπόλιον εἰς τὸ κέντρον τῆς ἄνω καὶ κάτω ἐπιφανείας, εἶναι δὲ ἐπιχειρησμένοι ἐξωτερικῶς δι' ἀμμοκονιάματος. Ὁ ἀπεικονιζόμενος (πίν. 47α) ἔχει ὕψος 0.60 μ. καὶ διάμ. 1 μ. Τὰς αὐτὰς διαστάσεις ἔχει καὶ ὁ δεύτερος, ἐνῶ ὁ τρίτος — μὴ διατηρηθεὶς ὁλόκληρος — εἶναι μεγαλύτερος τῶν ἄλλων.

² Τὸ μὴ ἀπεικονισθὲν τεμάχιον διατηρεῖται πληρέστερον, ἀλλ' εἶναι μικροτέρων διαστάσεων καὶ ἀνήκει εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν.

³ Τὸ πρῶτον τῶν ἐν πίν. 47γ θραυσμάτων ἐκ μαρμαρίνων ἰωνικῶν κιονοκράνων ἀνήκει εἰς καλοὺς χρόνους, ὅπως φαίνεται ἐκ τοῦ διακοσμοῦντος αὐτὸ ἀνθεμίου, παρα-

Κάτωθεν τῶν μεταγενεστέρων τούτων τοίχων καὶ κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ οἰκοπέδου ἔκιντο εἰς βάθος 3.50 μ. ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους δύο θεμέλια, βαίνοντα παραλλήλως ἐκ Β. πρὸς Ν. καὶ εἰς ἀπόστασιν μεταξύ των 1.10 μ. (πίν. 49α).

Τὸ πρὸς Δ. διατηρεῖτο ἐπὶ μήκους 6.05 μ., ἀπετελεῖτο δὲ ἐκ μιᾶς σειρᾶς κανονικῶν πωρολίθων, ἔχοντος ἐκάστου πάχους 0.35 μ., πλὴν τοῦ εὐρισκομένου εἰς τὸ μέσον, οὗτινος τὸ πάχος ἦτο 0.60 μ. Τὸ ὕψος αὐτῶν ἦτο 0.50 μ.

Τὸ πρὸς Α. θεμέλιον ἐξετείνετο μέχρι μήκους 10.70 μ., ὅπως δὲ τὸ προηγούμενον διεκόπτετο καὶ τοῦτο κατ' ἀμφοτέρα τὰ ἄκρα αὐτοῦ χωρὶς νὰ εὐρεθῆ οὐδεμία στροφή πρὸς ἐγκάρσιον τοῖχον κατ' ὄλην τὴν ἔκτασιν τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου. Πρὸς κατασκευὴν αὐτοῦ ἐχρησιμοποιήθη παντὸς εἶδους ὄλικόν ἐκ παρακειμένων παλαιότερων κτισμάτων καὶ δὴ καὶ μαρμαρίνη πλάξ τοῦ εἶδους τῶν «σηκωμάτων», ληφθεῖσα προφανῶς ἐκ τινος πλησίον ἀγορᾶς (βλ. α ἐν πίν. 49α). Τὸ ὕψος τοῦ θεμελίου ποικίλλει ἀπὸ 0.20 ἕως 0.50 μ. Τὸ πάχος του εἶναι περίπου 0.75 μ.

Ὁ μεταξὺ τῶν δύο θεμελίων χῶρος ἦτο ἐστρωμένος διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, αἵτινες εἰσεχώρουν ὑπὸ τὸ ἀνατολικὸν θεμέλιον, ἐξετείνοντο δ' ἐπίσης πρὸς τὸ ΒΑ. σημεῖον τοῦ χώρου πέραν τοῦ ἄξονος τοῦ δυτικοῦ θεμελίου. Κατὰ ταῦτα τὸ ἐν λόγῳ πλακόστρωτον δὲν ἀνῆκεν ἀρχικῶς εἰς τὰ ὡς ἄνω θεμέλια, ἀλλὰ προσηγήθη χρονικῶς τούτων.

Τὰ κινητὰ ἐν τῷ χώρῳ εὐρήματα ἦσαν δύο χαλκᾶ νομίσματα, ἱκανῶς ὠξειδωμένα, τῶν ὑστάτων ρωμαϊκῶν χρόνων—τὸ ἐν ἑξ αὐτῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ Κώνσταντος—καὶ ἐλάχιστα μικρὰ θραύσματα μεταγενεστέρων ἀβαφῶν ἀγ-

πλησία δὲ πρὸς αὐτὸ εἶναι ἡ ἐργασία καὶ τοῦ δευτέρου κατὰ σειράν τεμαχίου.

Ἀπὸ τὰ τεμάχια τῶν ἐπιγραφῶν τὸ πρῶτον τοῦ πίν. 48α καὶ τὸ τοῦ πίν. 48β συνανήκουν, προέρχονται δὲ ἀμφοτέρα ἐκ τῆς πλίνθου τιμητικοῦ ἀνδριάντος. Τὸ κείμενον τῶν θραυσμάτων τοῦ πίν. 48α ἔχει ἐν μεταγραφῇ ὡς ἀκολούθως :

- (α) Ἰ]ππόδ[αμον ?
 (β) ἡ πόλις ἡ Λαρισιαίων δεῖνα τὸ]ν εαυ[τῆς εὐεργετήν ...
 (γ)
	ον
	ηδεκ
	ισασιν
	αρεισητ
5	Λαρι]σαιών
	τουπατ
	τουτ
	πρεσβευ
	σεσθαισ
10	Θεσ]σαλῶν ἄ
	τὸ ψήφισ[μα
	τα

γείων. Ἐξ αὐτῶν θὰ ἠδύνατο νὰ χρονολογηθῶσι καὶ τὰ ἐν λόγῳ θεμέλια εἰς τοὺς τελευταίους ρωμαϊκοὺς χρόνους ἢ εἰς τὴν πρωτοχριστιανικὴν ἐποχὴν. Ἴσως πρόκειται περὶ λουτροῦ ἢ βασιλικῆς (βλ. τὸν μνημονευθέντα ἀνωτέρω κιονίσκον ἐκ λίθου Χασάμπαλη). Πρὸς τὴν τοιαύτην ἐξήγησιν τῶν θεμελιῶν ὀδηγεῖ καὶ τὸ εὐρεθὲν κατὰ τὴν διενέργειαν μικρῶς τομῆς εἰς τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου δάπεδον ἐκ τετραγώνων πηλίνων πλακῶν, ὡς καὶ τὸ ἀνακαλυφθὲν κατὰ τὴν διάνοιξιν θεμελιῶν εἰς τὴν πρὸ μικροῦ ἀνεγερθεῖσαν παραπλεύρως κλινικὴν τοῦ ἱατροῦ κ. Κατσίγρα μέγα τόξον ἐκ κτιστῶν ὀρθίων κεράμων.

Δυτικῶς τῶν ἀνωτέρω θεμελιῶν καὶ εἰς ἀπόστασιν 3.80 μ. ἔκειτο κατὰ τὴν αὐτὴν μὲ ἐκεῖνα κατεύθυνσιν σειρὰ μαμαρῖνων βάθρων τιμητικῶν ἀνδριάντων (πίν. 49β). Παραπλεύρως ἐνὸς ἑξ αὐτῶν εὐρέθη χαλκῆ ὀπλὴ ἵππου (βλ. ΕΑΕ 1955, σ. 48 εἰκ. 46), πίν. 50α. Ἐνωρίτερον δὲ εἶχεν εὐρεθῆ ἔντετοιχισμένη ἐντὸς τῶν μεταγενεστέρων τοίχων ἢ εἰς τὴν ὀπλὴν ἀνήκουσα μαμαρῖνη πλίνθος (πίν. 50β).

ἽΟπισθεν τῶν βάθρων ἠκολούθει κατὰ τὴν ἰδίαν γραμμὴν πώρινον θεμέλιον, οὐτίνος ἀπεκαλύφθησαν δύο κατὰ πλάτος σειραὶ δόμων, ἐνῶ εἶναι πιθανὸν ὅτι τὸ πλάτος του συνεχιζέτο ἀκόμη περισσότερον κάτωθεν τῆς ὁδοῦ Ρουῦβελτ, χωρὶς νὰ καταστῆ δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῆ τοῦτο. Τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ θεμελίου ἔλειπεν. Ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς διατηρήσεώς του ἐξηκολούθει ὁμοίμορφον πρὸς Ν. μέχρι μήκους 3.80 μ., ἐκεῖ δὲ διεκόπτετο, διὰ νὰ συνεχισθῆ κατὰ τὴν περαιτέρω πορείαν του δι' ἕτερογενεοὺς θεμελίους ἐκ πλατυτέρων καὶ χαμηλοτέρων ἀσβεστολιθικῶν δόμων μὲ κανονικὴν αὐλάκα ἐκροῆς τῶν ὑδάτων κατὰ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο τμήμα τοῦ θεμελίου, ὅπερ ἐξετείνετο μέχρι τῆς ὁδοῦ Παπακυριαζῆ, ἀνήκει εἰς μεταγενεστέρων ἐποχὴν, τὸ δὲ ὄλικόν τούτου ἐλήφθη ἐκ στωϊκοῦ τινος οἰκοδομήματος τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα ἐξ ἀγορᾶς, ὅπως δηλοῖ καὶ τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν «σῆκωμα», τὸ εὐρεθὲν ἐντετοιχισμένον εἰς τὰ προηγούμενα θεμέλια.

Ἐκ τῶν ὀλιγοστῶν ὀστράκων, ἅτινα συνεκεντρώθησαν ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, τινὰ ἀνέρχονται μέχρι καὶ τοῦ 4^{ου} π.Χ. αἰ., ἐξ οὗ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ πωρίνου θεμελίου ὀριζόμενον οἰκοδόμημα ἀνάγεται εἰς τὸν 4^{ον} π.Χ. αἰ., εἰς οὓς χρόνους ὡσαύτως ὀδηγεῖ ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς τοῦ θεμελίου, ὡς καὶ ἡ μορφή ἐνίων τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν. Ἡ πρὸ τοῦ οἰκοδομήματος ἀνίδρυσις πολλῶν τιμητικῶν ἀνδριάντων, ὡς καὶ ἡ ἔμπροσθεν ἐκτεινομένη πλακόστρωτος ἀλλή, ἣτις ἀρχικῶς φαίνεται ὅτι ἀνήκεν εἰς τὸ παρὸν οἰκοδόμημα, ἀποδεικνύουν τὴν ἐπίσημον θέσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν.

Πρὸς ταυτισμὸν τοῦ ἐν λόγῳ οἰκοδομήματος σημαντικὸν βοήθημα ἀπο-

τελοῦν αἱ ἐπιγραφικαὶ μαρτυρίαι. Κατ' αὐτὰς εἰκόνες καὶ ψηφίσματα πρὸς τιμὴν διακεκριμένων προσώπων ἀνιδρύνοντο ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ τόπῳ τῆς τῶν Λαρισαίων πόλεως (IG IX 2, 519 II), τὸν ὁποῖον ὁ STÄHLIN (Das hellen. Thess., 99, 2) ταυτίζει πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Κερδίου Ἀπόλλωνος (πρβ. Θ. ΑΞΕΝΙΔΟΥ, Ἡ πελασγίς Λάρισα, Β', 162 κέ.). Ὁ ναὸς ἐκτίσθη πρὸ τοῦ 3ου π.Χ. αἰ., ἔκειτο δὲ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς κάτω πόλεως ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς «ἐλευθέρας ἀγορᾶς».

Ἡ περιορισμένη ἔκτασις τῆς ἀνασκαφῆς δὲν ἐπέτρεψεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τὴν διαλεύκανσιν τῶν σχετικῶν προβλημάτων. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει, ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς ἄλλο σημεῖον τῆς ἰδίας πλατείας εἶχεν ὀρίσει παλαιότερον ὁ Ἀρβανιτόπουλος τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου Ὁρδείου καθίσταται βέβαιον, ὅτι ὁ χώρος μεταξὺ τῆς προκειμένης πλατείας καὶ τῆς περὶ τὰ 250 μ. βορειοδυτικῶς κεντρικῆς πλατείας τῆς πόλεως κατέχει τὸ κέντρον τῆς ἀρχαίας Λαρίσης· διότι εἰς τὴν ΒΑ. γωνίαν τῆς τελευταίας ἐπεσημάνθησαν κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ξενοδοχείου «Ὀλύμπιον» σημαντικὰ ὡσαύτως θεμέλια τῶν κλασσικῶν χρόνων, ἐνῶ ὀλίγα μέτρα πρὸς Δ. εὐρίσκεται τὸ ἀρχαῖον τῆς πόλεως θέατρον.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Μ. ΒΕΡΔΕΛΗΣ

α. Πώρινος σφόνδυλος ἐκ δωρικοῦ κίονος.

β. Θραῦσμα μεγάλης παρίνης τριγλύφου.

γ. Θραύσματα ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν.

α. Θραύσματα τιμητικῶν ἐπιγραφῶν καὶ ψηφισμάτων.

β. Θραύσμα τιμητικῆς ἐπιγραφῆς.

α. Τὰ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ οἰκοπέδου ἀποκαλυφθέντα θεμέλια
μέ τὸ πλακόστρωτον μεταξὺ αὐτῶν.

β. Σειρὰ βάθρων καὶ θεμέλιον δυτικῶς αὐτῶν.

α. Χαλκῆ ὄπλῃ ἵππου υπερφυσικοῦ πῶς μεγέθους
ἐκ τιμητικοῦ ἐφίππου ἀνδριάντος.

β. Μαρμαρινὴ τετράγωνος πλίνθος, ἐφ' ἧς ἐστερεοῦτο
ἐμπρόσθιος πούς χαλκοῦ ἵππου.